

Мельник С. В.

кандидат економічних наук, доцент, заслужений економіст України, завідувач сектора вищої освіти відділу освітньої статистики і аналітики ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, s.melnik@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5724-2428>

Литвинчук А. О.

кандидат економічних наук, старший дослідник, директор ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, a.litvinchuk@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7523-558X>

Терещенко Г. М.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з науково-організаційної роботи ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, tganna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-2843>

Кир'янов А. В.

заступник директора з науково-проектної роботи та ІТ ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, a.kiryanoff@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0452-7689>

Іриневич Ю. В.

кандидат економічних наук, заступник начальника відділу адміністрування освітніх інформаційних систем ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, j.irynevych@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНИХ КВАЛІФІКАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджуються особливості розвитку системи кваліфікацій в Україні в умовах воєнних викликів. Автори акцентують увагу на змінах у сфері підготовки кадрів і адаптації ринку праці до нових реалій, які виникли через російську агресію та воєнний стан. Вирішення питання збалансованості підготовки кваліфікованих кадрів відповідно до попиту на ринках праці потребує значних зусиль. Для України ця ситуація ускладнюється наслідками пандемії та попередніми проблемами, такими як відсутність статистики й прогнозів на попит у кваліфікаціях, перевиробництво кадрів закладами освіти, низький рівень їхньої підготовки через недостатні вміння й навички. Додаткові труднощі створює спадщина радянської системи праці та непродуктивна регуляторна політика. З початком військової агресії країна зіткнулася з новими викликами. Основні проблеми ринку праці України в умовах воєнного стану стосуються збереження економіки, відтоку робочої сили й нових викликів. Попри значні втрати, з 2023 р. спостерігаються позитивні тенденції, такі як стабілізація зайнятості завдяки допомозі міжнародних партнерів і перехід економіки на воєнні рейки. Ключовими факторами є: створення нових робочих місць, спрощення регуляцій та розвиток дистанційної освіти. Зростає попит на кваліфікації, пов'язані з економікою воєнного стану, відбувається активна перекваліфікація дорослих. Автори аналізують вплив військових дій на вимоги до професійних навичок і підготовки працівників у різних галузях. Приділяється увага необхідності швидкої перепідготовки та підвищення кваліфікації. Також розглядаються заходи з боку держави для підтримки й розвитку кваліфікацій, зокрема законодавчі ініціативи та програми підвищення кваліфікації для різних категорій насе-

© Мельник С. В., Литвинчук А. О., Терещенко Г. М., Кир'янов А. В., Іриневич Ю. В., 2024

лення. Надано рекомендації щодо покращення кваліфікаційної системи, що стосуються, зокрема, інновацій у навчанні, розвитку цифрових технологій, активної інтеграції в європейський ринок праці. Наголошено на тому, що важливим напрямом реформ є гармонізація освітньої системи з європейськими стандартами.

Ключові слова: ринок праці, кваліфікація, попит і пропозиція на ринку праці, вакансія, безробіття, працевлаштування.

JEL classification: J18, J20, J60.

DOI: 10.32987/2617-8532-2024-3-114-127.

Новий етап війни росії проти України, який розпочався 24 лютого 2022 р., спричинив істотні зміни у структурі національної економіки та цілу низку нових викликів. Ринок праці України в умовах війни зіштовхнувся з багатьма серйозними проблемами, що негативно відобразилися на попиті й пропозиції кваліфікованої робочої сили, а також призвели до низки дисбалансів у соціально-економічному житті країни.

З одного боку, у країні спостерігається високий рівень безробіття, оскільки чимало підприємств були змушені закритись або скоротити персонал через бойові дії, руйнування інфраструктури та інші соціально-економічні труднощі; для багатьох внутрішньо переміщених осіб проблематично знайти роботу на новому місці. Внутрішня міграція також призводить до перенасичення місцевих ринків праці у відносно безпечних регіонах, що вимагає нових підходів до регулювання зайнятості й трансформації сфери підготовки кадрів. З другого боку, на ринках праці країни наявний значний дефіцит кваліфікованих кадрів через те, що війна призвела та призводить до масового відтоку кваліфікованих працівників за межі країни. Значна частина працездатного населення виїхала за кордон у пошуках безпеки та кращих умов праці, що створює дефіцит кадрів, особливо в таких галузях критичної інфраструк-

тури, як будівництво, енергетика, охорона здоров'я, інформаційні технології. Унаслідок цього виникає попит на нові спеціальності й професійні кваліфікації, пов'язані з військовими діями, обороноздатністю, виробництвом технологічного озброєння, відновленням інфраструктури (у першу чергу, енергетичної), реабілітацією постраждалих людей і довкілля тощо.

Таким чином, вивчення сучасних тенденцій у структурі попиту на кваліфікацію та підготовку (навчання) кваліфікованих кадрів є надзвичайно важливим для формування ефективної освітньої й соціально-економічної політики, що сприятиме стабільному розвитку ринку праці та економіки країни в цілому.

Серед публікацій, присвячених зайнятості, ринку праці й системі кваліфікацій, слід виділити аналітично-інформаційні матеріали, які, з одного боку, зосереджені на проблемах України, а з другого – оцінюють вплив мігрантів з України на європейські країни, а також окреслюють напрями вдосконалення міграційної політики ЄС.

Аналізу й прогнозуванню потреб вітчизняного ринку праці, обґрунтуванню регіональних запитів на навчання кваліфікованих працівників, у т. ч. огляду правових та інституційних змін в Україні, спричинених збройною агресією РФ, присвячено праці ряду науковців і аналітиків, як-от О. Гринкевич, О. Левицька, І. Ба-

раняк, Дж. Анастасія, Т. Боєрі, М. Кудряк, О. Жолудь та ін. [1–3].

З оцінкою впливу війни в Україні на ринок праці країн ЄС для управління міграцією біженців та інтеграції біженців з України можливо ознайомитися в працях таких науковців, як М. Дущик, П. Качмарчик, Я. Громадзкі, П. Левандовські, Т. Фам, О. Талавера, Ч. Ву, Н. Харріс, Л. Раше, Х. Брьокер, В. Деймантас, А. Санлітарк та ін. [4–10].

Стосовно характеристики зайнятості населення країни в теперішніх умовах слід зазначити, що за оцінками різних іноземних джерел фактична чисельність населення України дорівнює близько 30 млн осіб, у т. ч. економічно активне населення становить 12 млн осіб. Серед них мають офіційні місця праці тільки 9,5 млн осіб. За вирахуванням «бюджетників» залишається близько 6-7 млн осіб, які працюють у реальному секторі економіки й «тягнуть на собі» всіх інших, хто живе в Україні. Порівняно з 2010 р. чисельність зайнятих скоротилася у 2 рази, з 2015 р. – у 1,7 раза, з передвоєнним 2021 р. – на 40 %.

Таким чином, останніми роками український повний ринок праці зазнає істотних трансформацій під впливом глобалізації, технологічного прогресу та соціально-економічних змін. Пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. лише посилили ці тенденції, спричинивши масштабні економічні й соціальні виклики.

Стосовно відповідності попиту й пропозиції робочої сили в Україні варто зауважити, що спостерігаються значні диспропорції між попитом і пропозицією, що впливає на ефективність ринку праці. За оцінками дослідницької агенції «Info Sapiens», у січні 2024 р. показник безробіття в Україні

дорівнював 17 %, а загальна чисельність безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості на початок цього місяця, становила 96,1 тис. осіб (серед них понад 40 % осіб із вищою освітою) за наявності 40,2 тис. вакансій. Протягом 2023 р. статус безробітних мали 483,2 тис. осіб проти 867,6 тис. осіб у 2022 р., із них у 2023 р. працевлаштовані 160,1 тис. осіб і пройшли професійне навчання 32,9 тис. осіб, у 2022 р. – 248,8 тис. та 46,6 тис. осіб відповідно [11].

Офіційна статистика Державної служби зайнятості свідчить про збереження невідповідності кількісних і якісних характеристик попиту та пропозиції робочої сили в регіонах, а також регіональних відмінностей за глибиною таких диспропорцій. Станом на 1 січня 2023 р. в абсолютному вимірі найбільше зареєстрованих безробітних було в Запорізькій, Дніпропетровській та Сумській областях. Лідерами за пропозицією вакантних робочих місць є Львівська, Дніпропетровська й Київська області. На одну вакансію тут припадало від 1 до 20 безробітних. Львівська область у 2023 р. була єдиною в країні, де кількість вакансій перевищила чисельність офіційно зареєстрованих безробітних. Наявні також регіональні диспропорції попиту та пропозиції на ринку праці. Більшість робочих місць зосереджена у великих містах, таких як Київ, Харків, Львів і Одеса. Це спричиняє перенасичення ринку праці в цих регіонах та дефіцит робочої сили в сільській місцевості й малих містах [11].

Зміни у структурі попиту на роботу силу істотно впливають на вимоги до рівня кваліфікації та освіти працівників у різних секторах економі-

ки. З одного боку, зростає попит на висококваліфіковані кадри, особливо в таких сферах, як інформаційні технології, інженерія, медицина й біотехнології. Ці галузі потребують фахівців із глибокими теоретичними знаннями та відточеними практичними навичками, здатних упроваджувати інновації й швидко адаптуватися до нових умов. З другого боку, в умовах економічної нестабільності збільшується потреба в робітниках середнього рівня кваліфікації (3–4-й рівні Національної рамки кваліфікацій (НРК)) у будівництві, сільському господарстві, сферах обслуговування та телекомунікацій. Визначальний негативний вплив на вітчизняний ринок праці має міжнародна трудова міграція населення, а за теперішніх умов – виїзд біженців, серед яких переважають жінки з рівнями кваліфікації НРК вище за п'ятий. Додатковою проблемою для регіональних

ринків праці столиці й більш спокійних регіонів Західної України є працевлаштування вимушено переміщених осіб. Ці регіони не були готовими до швидкого та оперативного реагування на формування попиту на працівників, їх короткотермінового перенавчання й перекваліфікації.

Зазначимо, що протягом 2020–2023 рр. кількість вакансій, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, зменшилася на 60,3 % (з 829,6 тис. у 2020 р. до 329,4 тис. у 2023 р.). Найбільше скорочення спостерігалось у таких галузях: «Сільське, лісове та рибне господарство» (на 77,7 %), «Будівництво» (на 76,3 %), «Інформація та телекомунікації» (на 71,6 %). Загалом за цими трьома галузями економіки кількість вакансій зменшилася на понад 130 тис. од. (рис. 1).

За абсолютними показниками значно скоротилася кількість вакансій за такими галузями економіки

Рис. 1. Співвідношення кількості вакансій, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, у 2023 і 2020 рр., %

Побудовано авторами за: [11].

й видами економічної діяльності: «Сільське, лісове та рибне господарство» (майже на 103 тис. од.), «Переробна промисловість» (на 85 тис. од.), «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів» (майже на 75 тис. од.). У переробній промисловості спостерігається істотне скорочення за такими видами економічної діяльності: «Виробництво харчових продуктів» (на 21 638 вакансій), «Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції» (на 8 790 вакансій) і «Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння» (на 6 245 вакансій) (рис. 2).

Також сталися значні зміни в розрізі груп професій. У середньому протягом 2020–2023 рр. цей показник змінився на 35,5 %. Найбільше згортання вакансій у професійному розрізі стосувалося таких розділів Національного класифікатора України ДК 003 «Класифікатор професій», як: «Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин», «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства», «Кваліфіковані робітники з інструментом» і «Найпростіші професії» (рис. 3).

Помітний вплив на ринок праці має також внутрішня міграція робо-

**Рис. 2. Співвідношення кількості вакансій
(за видами економічної діяльності в переробній промисловості),
zareєстрованих у Державній службі зайнятості, у 2023 і 2020 рр., %**

Побудовано авторами за: [11].

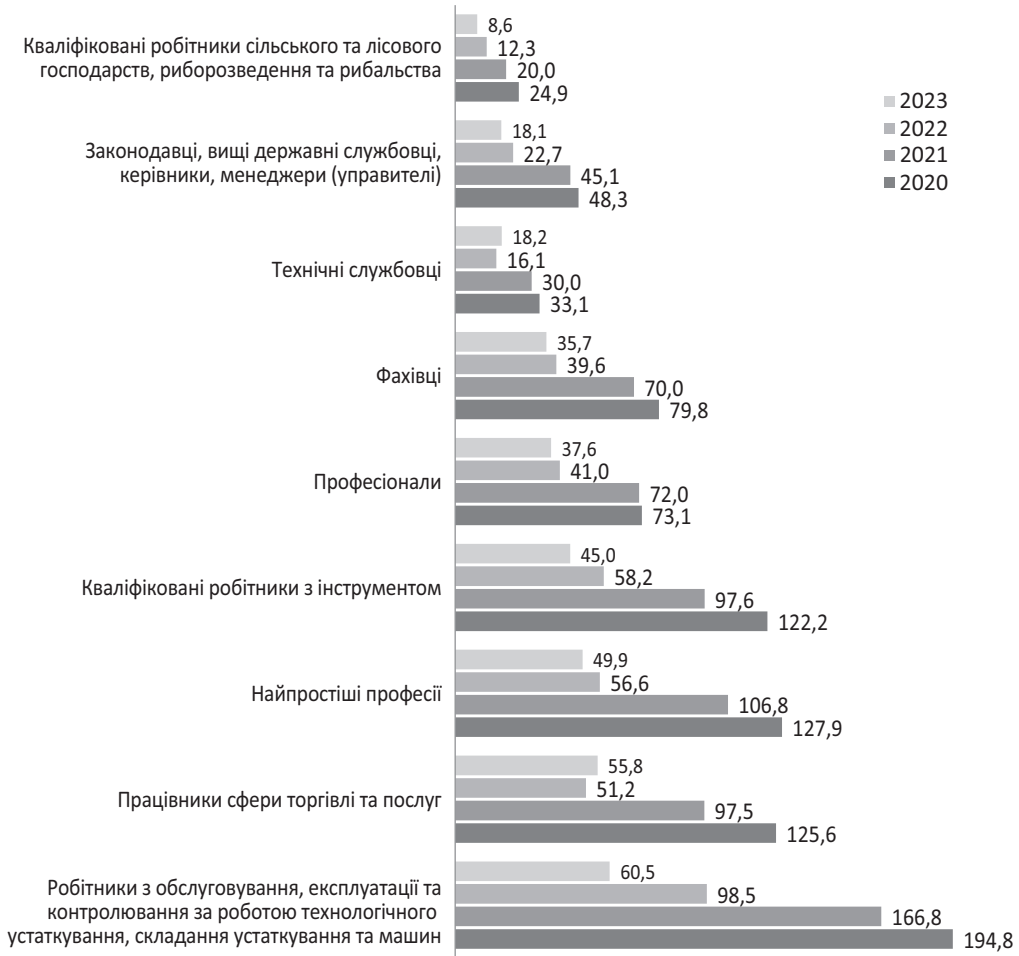

Рис. 3. Кількість вакансій, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, за професійними групами протягом 2020–2023 рр., од.

Побудовано авторами за: [11].

чої сили. Релокація бізнесів та міграція населення в безпечніші регіони України призвели до нерівномірного розподілу робочих місць і зміни попиту на кваліфікацію в різних регіонах. Наприклад, частка вакансій у професійній групі «Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин» у 2023 р. становила 18,4 % загальної кількості

вакансій, тобто знизилася порівняно з піковим значенням 24,9 % у 2022 р. Водночас, професійна група «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства» демонструє стабільно низьку частку вакансій, яка в середньому дорівнює 2,9 % (рис. 4).

За професійними групами у 2023 р. найвищий попит спостерігався на такі з них: «Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери»

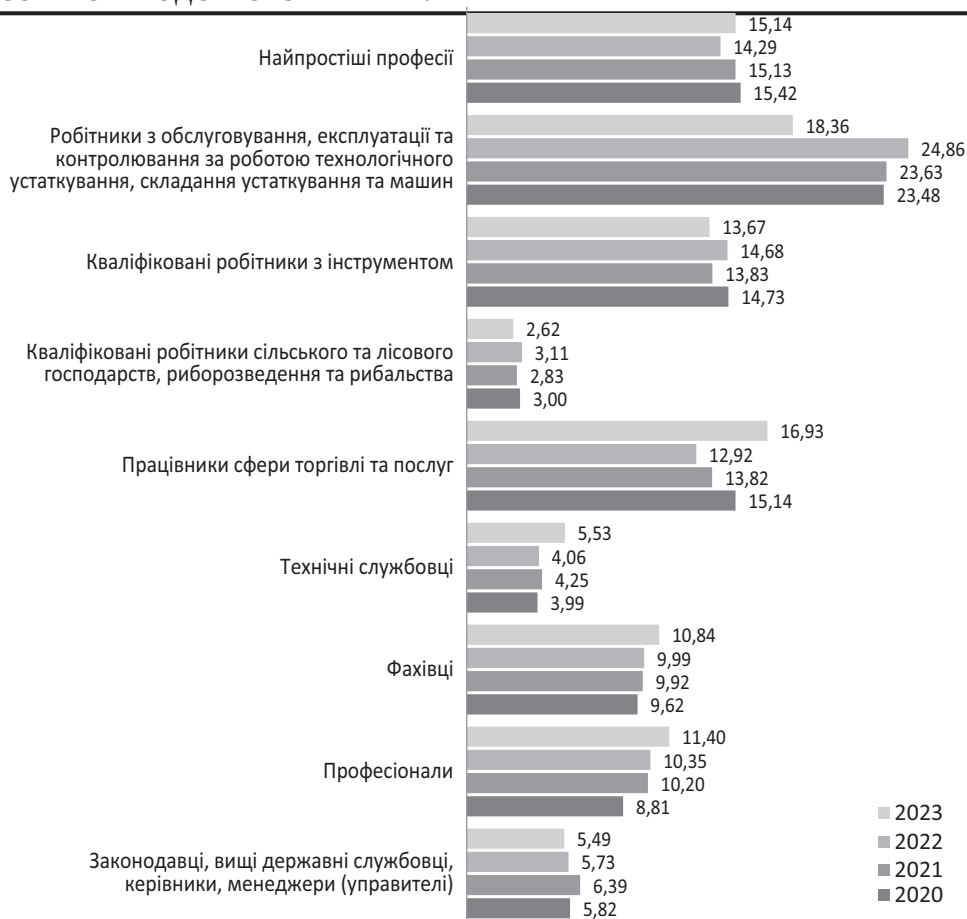

Рис. 4. Тенденції частки вакансій, зареєстрованих у Державній службі зайнятості, за професійними групами протягом 2020–2023 рр., %

Побудовано авторами за: [11].

(менеджери (управителі), у т. ч. зі збуту, головні бухгалтери); «Професіонали» (учителі закладів загальної середньої освіти, спеціалісти державної служби (місцевого самоврядування), економісти); «Фахівці» (бухгалтери, сестри медичні (брати медичні), фахівці); «Технічні службовці» (касири торговельного залу, адміністратори, оператори поштового зв'язку), «Працівники сфери торгівлі та послуг» (продавці продовольчих товарів, кухарі, продавці-консультанти), «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення

та рибальства» (робітники з комплексного обслуговування сільськогосподарського виробництва, робітники на лісокультурних (лісогосподарських) роботах, робітники фермерського господарства); «Кваліфіковані робітники з інструментом» (швачки, слюсарі-ремонтники, електромонтери з ремонту та обслуговування електроустаткування); «Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин» (водії автотранспортних засобів, трактористи-машиністи

сільськогосподарського (лісогосподарського) виробництва, оператори котельні); «Найпростіші професії» (підсобні робітники, прибиральники службових приміщень, вантажники).

Протягом 2023 р. ринок праці зазнавав сезонних коливань, але загальною тенденцією, яку варто відзначити, є істотне зростання попиту на робочу силу. Левову частку попиту 2023 р. сформували роботодавці з Київської, Дніпропетровської, Львівської, Одеської й Харківської областей. Також 2023 р., порівняно з 2022 р., показав значний приріст кількості вакансій у прифронтових областях країни: у Миколаївській – на 77,5 %, у Чернігівській – на 57,2, у Сумській – на 53, у Запорізькій – на 25,9 % [12].

З часом проблема задоволення потреб економіки в робочій силі та адаптації сфери зайнятості до умов війни ставала дедалі актуальнішою, оскільки тривала війна внесла суттєві зміни у функціонування всієї економічної системи, особливо ринку праці. Заходи державної політики в період військової агресії були спрямовані на створення гнучкості у сфері праці та забезпечення зайнятості, що проявлялося в поступових позитивних змінах. У 2023 р. удосконалено механізм компенсації для роботодавців за наймання деяких категорій безробітних і створення нових робочих місць для безробітних у малих та мікропідприємствах. Також того року було схвалено надання мікрогрантів на заснування й розвиток бізнесу майже 10 тис. отримувачів, якими передбачено створення 20,6 тис. нових робочих місць. У рамках проекту «єРобота» у квітні 2023 р. запроваджено грантову програму на створення або розвиток

власного бізнесу для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни та членів їхніх сімей. Так, надано 226 грантів отримувачам, якими передбачено створення 463 нових робочих місць [13].

За даними «Work.ua», станом на січень 2024 р. можливості працевлаштування на ринку праці відновилися на 93 % порівняно з лютим 2022 р. Але таке відновлення по регіонах було нерівномірним. Порівняно з довоєнними показниками найвідчутніше збільшилася кількість вакансій у таких областях: Закарпатській (155 %), Івано-Франківській (146 %), Хмельницькій (125 %), Львівській (123 %), Вінницькій (120 %), Рівненській (118 %) і Чернівецькій (116 %). За абсолютними показниками незмінними лідерами залишаються: м. Київ (30 913 вакансій), Львівська (8 473), Дніпропетровська (8 452), Одеська (5 752) та Харківська (3 347 вакансій) області. Але все ж таки 63 % вакансій зосереджено саме в Західній і частково в Центральній Україні [14] (рис. 5).

Згідно з даними сервісу Opendatobot, самозайнятість в Україні стає дедалі поширенішою. У 2023 р. створено понад 300 тис. ФОП (число створених підприємств такого типу перевищує плановий показник 2021 р. на 7 %). За кількістю нових підприємств і компаній відповідного типу минулого року лідерами стали м. Київ, Дніпропетровська та Львівська області, на які припадає майже половина новозареєстрованих [15]. Таким чином, вітчизняні підприємства в умовах воєнного часу продемонстрували наявність стійких резервів, які дали їм змогу виживати, розвиватися й зберігати робочі місця в складних умовах.

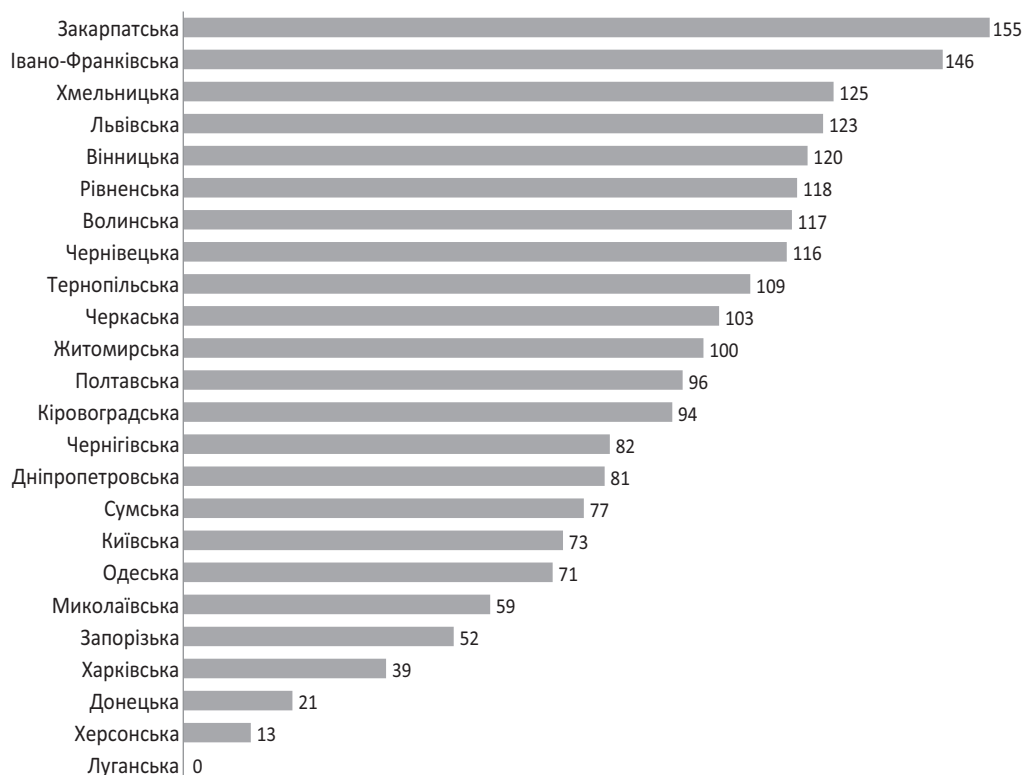

Рис. 5. Відновлення регіональних ринків праці України за кількістю вакансій (січень 2024 р. до лютого 2022 р.), %

Джерело: [14].

Багато суб'єктів господарської діяльності постійно адаптуються та розробляють нові стратегії зайнятості, прагнуть бути гнучкими й швидко реагувати на ситуацію. Однак не можуть цього зробити через складну воєнну ситуацію, погіршення безпеки та ескалацію загрозливих тенденцій.

Попит на робочу силу останнім часом і надалі зростає, водночас пропозиція залишається обмеженою, зокрема з огляду на подальше збільшення числа мігрантів. Через кадрові проблеми постійно посилюється тиск на заробітну плату в бік її підвищення. Відносно зростання доходів домогосподарств також підтримується бюджетними виплатами,

індексацією пенсій і підвищенням мінімальної заробітної плати [16].

Важливим новим напрямком підбору кадрів за кваліфікаціями став військовий рекрутинг. У Work.ua відзначають підвищення активності: у квітні 2024 р. 599 підрозділів мали хоча б одну вакансію на work.ua/zsu/, що на 18 % більше за показники березня. Кількість пропозицій роботи зросла майже на чверть, до 4 170 вакансій. Як у березні, так і в квітні поточного року найбільше вакансій від Сил оборони було в категоріях охорона/безпека, транспорт/автобізнес, телекомунікації та зв'язок, медицина/фармацевтика, робочі спеціальності та виробництво. У Work.ua пові-

домили, що у квітні до Сил оборони надійшло 15 243 звернення претендентів, тобто на 7 % менше, ніж у березні [17].

Отже, зміни, спричинені повномасштабним збройним вторгненням російської федерації в Україну, впливають на функціонування ринку праці в нашій державі в цілому та в регіональному секторі зокрема.

У 2023 р. в Україні спостерігалися істотні відмінності в дефіциті кадрів у різних галузях економіки залежно від регіону. Такі відмінності пов'язані головним чином із соціально-економічною специфікою кожної території, різним рівнем розвитку інфраструктури, наявністю закладів освіти, міграційними процесами, а також впливом війни та її наслідків на кількісно-якісні характеристики робочої сили.

Також у прикордонних областях і районах, які постраждали від бойових дій, спостерігався значний відтік кадрів, що створювало ще більший дефіцит працівників у ключових галузях економіки. Так, у 2023 р. найбільш затребуваними були фахівці таких видів економічної діяльності:

- у Донецькому регіоні – добувна промисловість та розроблення кар'єрів;
- у Карпатському регіоні – переробна промисловість;
- у Північно-західному економічному регіоні – переробна промисловість, зокрема професії, пов'язані з харчовою й текстильною промисловістю;
- у Північно-східному, Подільському регіонах – переробна промисловість;
- у Придніпровському регіоні – сфера освіти та переробна промисловість;

- у Причорноморському регіоні – сільське, лісове та рибне господарство;

- у Столичному регіоні – переробна промисловість і будівництво.

Загалом дефіцит кадрів у різних економічних районах України у 2023 р. був зумовлений комбінацією факторів, таких як міграція, рівень розвитку інфраструктури, специфіка галузевої структури економіки та вплив війни на трудові ресурси.

За результатами аналізу демографічної, статистичної й аналітичної інформації визначено такі основні проблеми, актуальні для ринку праці України:

1. Незважаючи на глобальні та катастрофічні за масштабами втрати країни, її економіки й населення, починаючи з 2023 р. у сфері зайнятості, на ринку праці, ринку освітніх послуг і кваліфікацій спостерігаються позитивні тенденції. Це свідчить про те, що владі за сприяння зарубіжних партнерів вдалося стабілізувати ситуацію з використанням праці та підготовкою кадрів.

2. Ключовими чинниками такої стабілізації стали: зниження навантаження на вітчизняний ринок праці через відтік біженців за межі країни; перехід економіки на рейки воєнного стану, що веде до створення нових робочих місць і запиту на підготовку профільної робочої сили; скасування багатьох регуляторних норм у сфері зайнятості та кваліфікації, зменшення обсягу й термінів підготовки, спрощення її змісту; високий рівень оволодіння вітчизняними працівниками та молоддю ключовими й загальними компетентностями, що дає їм змогу в екстремальних умовах бути більш професійно та регіонально

мобільними на локальних ринках праці, адаптуватися до нових умов і вимог, зокрема за межами кордону чи на територіях тимчасового переміщення.

3. У сфері підготовки кадрів спостерігається ціла низка позитивних тенденцій, а саме: збереження популярності вищої освіти та стабільна затребуваність професійної (професійно-технічної) освіти; зростання й розвиток дистанційної та онлайн-освіти; переорієнтація на STEM-освіту; зниження чисельності випускників гуманітарних спеціальностей; професійна орієнтація та гнучкість освітніх програм; посилення співпраці з роботодавцями; підвищення академічної мобільності й поглиблення міжнародної співпраці.

4. У воєнний період для розвитку ринку кваліфікацій характерні такі тенденції: зростання попиту на специфічні кваліфікації, притаманні економіці воєнного стану; переорієнтація економіки та поява/розвиток нових галузей/видів економічної діяльності; посилення уваги роботодавців і провайдерів освітніх послуг до перекваліфікації та підвищення кваліфікації дорослого населення; поглиблення євроінтеграції й міжнародної кооперації.

5. Результати анкетного опитування/інтерв'ювання представників підприємств, провайдерів освітніх послуг, центральних і регіональних органів влади та соціальних партнерів різних рівнів представництва свідчать про розуміння ними проблем і завдань стосовно збалансу-

вання на ринку праці інтересів усіх ключових стейкхолдерів. Важливо, що, на їхню думку, воєнний період примусив усіх їх співпрацювати швидше, оперативніше й ефективніше, особливо на регіональному рівні та на рівні взаємодії підприємства із закладами освіти.

Серед найбільш узагальнених позицій виокремимо такі:

1. Гармонізація Національної системи кваліфікацій із найкращими аналогами в ЄС, зокрема її реформування та перехід до застосування підходів щодо прогнозування, планування, оцінювання, розподілу й використання кваліфікацій на ринках праці.

2. Орієнтир на укрупнення закладів освіти, які готують кадри за кваліфікаціями 2–7-го рівнів НРК, за кластерним принципом та шляхом створення корпоративних університетів, хабів і міжнародних центрів.

3. Відмова від застарілих та бюрократичних підходів до формування змісту й методів навчання, переорієнтація (у воєнний і повоєнні періоди) на широкий спектр трансформації сегмента освіти дорослих.

4. Створення нової, незалежної та прозорої системи внутрішнього й зовнішнього оцінювання якості освітніх послуг, визнання та присвоєння професійних кваліфікацій.

5. Імплементация результатів цього дослідження в підготовку відповідних проектів законодавчо-нормативного й методологічного спрямування, проведення інформаційного штурму серед профільних реалізаторів політик тощо.

Список використаних джерел

1. Hrynevych O., Levytska O., Baranyak I. Human resources for regional development in Ukraine: A roadmap for forecasting and determining a regional training request. *Regional Science Policy and Practice*. 2023. Vol. 15, Iss. 1. P. 95-107. URL: <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85146356337&doi=10.1111%2frsp3.12625&partner-ID=40&md5=7c509a947f8d685bc1900d052a1720e2>.
2. Anastasia G., Boeri T., Kudlyak M., Zholud O. The labor market in Ukraine: Rebuild better. *Institute of Labor Economics (IZA) Policy Paper*. 2022. No. 196. URL: <https://www.iza.org/de/publications/pp/196/the-labor-market-in-ukraine-rebuild-better>.
3. Anastasia G., Boeri T., Kudlyak M., Zholud O. The labour market in Ukraine: Rebuild better. 2023. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/labour-market-ukraine-rebuild-better>.
4. Duszczek M., Kaczmarczyk P. War and migration: the recent influx from Ukraine into Poland and possible scenarios for the future. *CMR Spotlight*. 2022. No. 4 (39). URL: https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/04/Spotlight-APRIL-2022.pdf?utm_source=miragenews&utm_medium=miragenews&utm_campaign=news.
5. Gromadzki J., Lewandowski P. Refugees from Ukraine on the Polish labour market. *Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka*. 2022. T. 155. № 4. DOI: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.2353>.
6. Pham T., Talavera O., Wu Z. Labor markets during war time: Evidence from online job advertisements. *Journal of Comparative Economics*. 2023. Vol. 51, Iss. 4. P. 1316-1333. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2023.06.002>.
7. Harris N. Economic Migration and the European Labour Market. *Labour migration*. 2023. URL: <https://www.epc.eu/en/Publications/Economic-Migration-and-the-European-Labour-Market~22a718>.
8. Rasche L. The EU needs a new migration diplomacy. *Jacques Delors Centre*. 2023. URL: <https://www.delorscentre.eu/en/publications/migration-diplomacy>.
9. Brücker H. War in the Ukraine: Consequences for the Governance of Refugee Migration and Integration. *CESifo Forum*. 2022. Vol. 23, Iss. 4. P. 41-48. URL: <https://www.cesifo.org/DocDL/CESifo-Forum-2022-4-bruecker-ukrainian-refugee-crisis-july.pdf>.
10. Deimantas V., Sanliturk A. Refugees from Ukraine in Lithuania and the Lithuanian labour market: A preliminary assessment. *Migration Research Series*. 2023. No. 76. URL: <https://publications.iom.int/books/mrs-no-76-refugees-ukraine-lithuania-and-lithuanian-labour-market-preliminary-assessment>.
11. Надання послуг Державною службою зайнятості: січень – серпень 2024 року / Державний центр зайнятості. 2024. URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68>.
12. Річні підсумки аналізу показників національного ринку праці у 2023 році / Національне агентство кваліфікацій. 2024. URL: <https://nqa.gov.ua/news/ricni-pidsumki-analizu-pokaznikiv-nacionalnogo-rinku-praci-u-2023-roci>.
13. *єРобота* : вебсайт. URL: <https://erobota.dii.gov.ua/#about>.
14. *Work.ua* : вебсайт. URL: <https://www.work.ua/>.
15. Понад 300 тисяч нових ФОПів відкрилося у 2023 році. *Опендатабот* : вебсайт. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2023-12>.
16. Щомісячний макроекономічний та монетарний огляд: квітень 2024 року / Національний банк України. 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MMR_2024-04.pdf?v=7.
17. Кількість вакансій на ринку праці зросла до нового рекорду з початку війни. *Інтерфакс-Україна* : вебсайт. 2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/985215.html>.

Sergii Melnyk

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Honored Economist of Ukraine,
SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, s.melnik@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5724-2428>

Andrii Lytvynchuk

Ph. D. (Economics), Senior Researcher, SSI "Institute of Educational Analytics",
Kyiv, Ukraine, a.litvinchuk@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7523-558X>

Hanna Tereshchenko

Ph. D. (Economics), Senior Researcher, SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine,
tganna@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-2843>

Andrii Kyrianov

SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, a.kiryanoff@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0452-7689>

Julia Irynevich

Ph. D. (Economics), SSI "Institute of Educational Analytics", Kyiv, Ukraine, j.irynevych@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

DEVELOPMENT OF NATIONAL QUALIFICATIONS UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE

Abstract. *The article explores the peculiarities of the development of the qualification system in Ukraine under the conditions of military challenges. The authors focus on the changes in workforce training and the adaptation of the labour market to the new realities caused by russian aggression and martial law. The issue of balancing the training of qualified personnel with the demand in the labour market is a complex problem that requires significant effort. For Ukraine, this situation is further complicated by the consequences of the pandemic and pre-existing issues such as the lack of statistics and forecasts for qualification demand, overproduction of graduates by educational institutions, and low levels of training due to insufficient skills and abilities. Additional difficulties are created by the legacy of the Soviet labour system and ineffective regulatory policies. With the onset of military aggression, the country has faced new challenges. The main problems of the Ukrainian labour market under martial law concern maintaining the economy, workforce outflow, and other emerging difficulties. Despite significant losses, positive trends have been observed since 2023, such as employment stabilisation due to the support of international partners and the transition of the economy to a military footing. Key factors include the creation of new jobs, regulatory simplifications, and the development of distance education. There is a growing demand for qualifications related to the wartime economy and active retraining of adults. The authors analyse the impact of military actions on the requirements for professional skills and employee training across various sectors. Attention is given to the need for rapid retraining and skill upgrading. The article also discusses government measures to support and develop qualifications, including legislative initiatives and skill enhancement programs for different population groups. Several conclusions are drawn, offering recommendations for improving the qualification system, including the need for innovation in education, the development of digital technologies, and active integration with the European labour market. It is emphasised that an important direction for reform is the harmonisation of the education system with European standards.*

Keywords: labour market, qualifications, labour market demand and supply, vacancy, unemployment, employment.

References

1. Hrynkevych, O., Levytska, O., & Baranyak, I. (2023). Human resources for regional development in Ukraine: A roadmap for forecasting and determining a regional training request. *Regional Science Policy and Practice*, 15 (1), 95-107. Retrieved from <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85146356337&doi=10.1111%2frsp3.12625&partnerID=40&md5=7c509a947f8d685bc1900d052a1720e2>.
2. Anastasia, G., Boeri, T., Kudlyak, M., & Zholud, O. (2022). The labor market in Ukraine: Rebuild better. *IZA Policy Paper*, 196. Retrieved from <https://www.iza.org/de/publications/pp/196/the-labor-market-in-ukraine-rebuild-better>.
3. Anastasia, G., Boeri, T., Kudlyak, M., & Zholud, O. (2023). *The labour market in Ukraine: Rebuild better*. Retrieved from <https://cepr.org/voxeu/columns/labour-market-ukraine-rebuild-better>.
4. Duszczuk, M., & Kaczmarczyk, P. (2022). War and migration: the recent influx from Ukraine into Poland and possible scenarios for the future. *CMR Spotlight*, 4(39). Retrieved from https://www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2022/04/Spotlight-APRIL-2022.pdf?utm_source=miragenews&utm_medium=miragenews&utm_campaign=news.
5. Gromadzki, J., & Lewandowski, P. (2022). Refugees from Ukraine on the Polish labour market. *Social Insurance. Theory and Practice*, 155(4). DOI: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.2353>.
6. Pham, T., Talavera, O., & Wu, Z. (2023). Labor markets during war time: Evidence from online job advertisements. *Journal of Comparative Economics*, 51(4), 1316-1333. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2023.06.002>.
7. Harris, N. (2023). Economic Migration and the European Labour Market. *Labour migration*. Retrieved from <https://www.epc.eu/en/Publications/Economic-Migration-and-the-European-Labour-Market~22a718>.
8. Rasche, L. (2023). The EU needs a new migration diplomacy. *Jacques Delors Centre*. Retrieved from <https://www.delorscentre.eu/en/publications/migration-diplomacy>.
9. Brücker, H. (2022). War in the Ukraine: Consequences for the Governance of Refugee Migration and Integration. *CESifo Forum*, 23(4), 41-48. Retrieved from <https://www.cesifo.org/DocDL/CESifo-Forum-2022-4-bruecker-ukrainian-refugee-crisis-july.pdf>.
10. Deimantas, V., & Sanliturk, A. (2023). Refugees from Ukraine in Lithuania and the Lithuanian labour market: A preliminary assessment. *Migration Research Series*, 76. Retrieved from <https://publications.iom.int/books/mrs-no-76-refugees-ukraine-lithuania-and-lithuanian-labour-market-preliminary-assessment>.
11. State Employment Center. (2024). *Services provided by the State Employment Service: January - August 2024*. Retrieved from <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68> [in Ukrainian].
12. National Qualifications Agency. (2024). *Annual results of the analysis of the indicators of the national labor market in 2023*. Retrieved from <https://nqa.gov.ua/news/ricni-pidsumki-analizu-pokaznikiv-nacionalnogo-rinku-praci-u-2023-roci> [in Ukrainian].
13. eRobota. (n. d.). Retrieved from <https://erobota.diia.gov.ua/#about> [in Ukrainian].
14. Work.ua. (n. d.). Retrieved from <https://www.work.ua/> [in Ukrainian].
15. Opendatabot. (2024). *More than 300,000 new FOPs opened in 2023*. Retrieved from <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2023-12> [in Ukrainian].
16. National Bank of Ukraine. (2024). *Monthly macroeconomic and monetary review: April 2024*. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MMR_2024-04.pdf?v=7 [in Ukrainian].
17. Interfax-Ukraine. (2024). *The number of vacancies in the labour market has increased to a new record since the beginning of the war*. Retrieved from <https://interfax.com.ua/news/economic/985215.html> [in Ukrainian].